

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Biblické texty dialogického personalismu

The biblical texts of dialogical personalism

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D.

Autor:

Jana Plicková

Praha 2015

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucímu této práce, doc. ThDr. Jiřímu Vogelovi, Th.D., za ochotu vést mě při zpracování tohoto tématu, za trpělivost a velmi užitečné a praktické rady.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou prací „Biblické texty dialogického personalismu“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. června 2015

Jana Plicková

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na citované biblické texty ve vybraných dílech dialogického personalismu. V práci se tak snažím zjistit, zda se autoři odvolávají na biblické texty jako základ dialogického personalismu a jestli se ve svých citacích shodují. Součástí práce je i komparace stylu citovaných textů a komparace textů samotných.

Klíčová slova

Biblické texty, Boží království, dialogický personalismus, filosofie, křesťanství, Nový zákon, Starý zákon, teologie, vztah já – ty, židovství.

Annotation

The bachelor thesis is focused on quoted biblical texts in selected works of dialogical personalism. In my thesis I am trying to ascertain if the authors refer to the biblical texts as the base of dialogical personalism and if they quote the same texts. One part of my thesis is the comparison of style of the quoted texts and comparison of the texts themselves.

Keywords

Biblical texts, Christianity, God's kingdom, Judaism, New Testament, Old Testament, philosophy, relation I – You.

Obsah

Obsah.....	5
Seznam zkratk.....	6
Úvod.....	9
1. Dialogický personalismus.....	11
1.1. Teologický původ dialogického personalismu.....	11
1.2. Navazování dialogu jako počátek vztahu.....	12
1.3. Lidská svoboda a odpovědnost.....	13
1.4. Osobní Bůh, základ pro živou církev.....	14
2. Martin Buber: <i>Já a Ty</i>	16
2.1. O knize.....	16
2.2. Biblické texty v knize <i>Já a Ty</i>	16
2.3. Shrnutí.....	17
3. Franz Rosenzweig: <i>Nové myšlení a Hvězda vykoupení</i>	18
3.1. O knihách.....	18
3.2. Biblické texty v knize <i>Nové myšlení</i>	18
3.3. Biblické texty v knize <i>Hvězda vykoupení</i>	18
3.4. Shrnutí.....	19
4. Zdeněk Trtík: <i>Vztah já – ty a křesťanství</i>	20
4.1. O knize.....	20
4.2. Biblické texty v knize <i>Vztah já – ty a křesťanství</i>	20
4.2.1. Věčná cena lidské osobnosti.....	20
4.2.2. Dávání druhým.....	23
4.2.3. Důsledky lásky.....	23
4.2.4. Vztahy jako realizace Božího království.....	27
4.2.5. Vstup do Božího království.....	31
4.2.6. Boží a lidská spravedlnost.....	33
4.2.7. Čas Boží a důvěra lidská.....	33
4.2.8. Předmětný versus osobní vztah.....	34
4.2.9. „Podmínky“ vztahu s Kristem.....	38
4.3. Shrnutí.....	40
Závěr.....	42
Seznam použité literatury.....	45
Summary.....	47

Seznam zkratek

Zkratky, které v práci používám, jsou převzaty z Českého ekumenického překladu Bible (dále jen ČEP).

Starý zákon

Gn - První Mojžíšova (Genesis)

Ex - Druhá Mojžíšova (Exodus)

Lv - Třetí Mojžíšova (Leviticus)

Nu - Čtvrtá Mojžíšova (Numeri)

Dt - Pátá Mojžíšova (Deuteronomium)

Joz - Jozue

Sd - Soudců

Rt - Rút

1 S - První Samuelova

2 S - Druhá Samuelova

1 Kr - První Královská

2 Kr - Druhá Královská

1 Pa - První Paralipomenon (1. Letopisů)

2 Pa - Druhá Paralipomenon (2. Letopisů)

Ezd - Ezdráš

Neh - Nehemjáš

Est - Ester

Jb - Jób

Ž - Žalmy

Př - Přísloví

Kaz - Kazatel

Pís - Píseň písní

Iz - Izajáš

Jr - Jeremjáš

Pl - Pláč

Ez - Ezechiel

Da - Daniel

Oz - Ozeáš

Jl - Jól

Am - Ámos

Abd - Abdijáš

Jon - Jonáš

Mi - Micheáš

Na - Nahum

Abk - Abakuk

Sf - Sofonjáš

Ag - Ageus

Za - Zacharjáš

Mal - Malachiáš

Nový zákon

Mt - Matouš

Mk - Marek

L - Lukáš

J - Jan

Sk - Skutky

Ř - Římanům

1 K - První list Korintským

2 K - Druhý list Korintským

Ga - Galatským

Ef - Efezským

F(p) - Filipským

Ko - Koloským

1 Te - První list Tesalonickým

2 Te - Druhý list Tesalonickým

1 Tm - První list Timoteovi

2 Tm - Druhý list Timoteovi

Tt - Titovi

Fu - Filemonovi

Žd - Židům

Jk - List Jakubův

1 P(t) - První list Petrův

2 P(t) - Druhý list Petřův

1 J - První list Janův

2 J - Druhý list Janův

3 J - Třetí list Janův

Ju - List Judův

Zj - Zjevení Janovo

Úvod

Mým cílem je prozkoumat vybraná díla dialogického personalismu a vypsat z nich biblické texty, na které se autoři budou odkazovat. Jde však pouze o sondu. Budu rozebírat čtyři knihy, které patří ke známějším v dané oblasti. Martin Buber: *Já a Ty*, Franz Rosenzweig: *Nové myšlení a Hvězda vykoupení*, Zdeněk Trtík: *Vztah Já - Ty a křesťanství*. Jedná se o knihy jak zahraničních autorů (Buber, Rosenzweig), tak i autora českého (Trtík). Projdu důkladně každou knihu a vypíšu z ní všechny biblické texty, které autoři uvedou. Mým cílem je zjistit, jestli se autoři se odvolávají na stejné biblické texty a jestli vůbec autoři budou brát biblické texty jako stěžejní pro své myšlení. Tuto skutečnost chci zkoumat také kvůli tomu, že jsem při své rešerši a po konzultaci s mým vedoucím práce zjistila, že se jí přede mnou ještě nikdo nevěnoval.

Domnívám se však, že v citovaných biblických textech budou velké rozdíly, že se autoři nebudou v citovaných textech shodovat. Předpokládám také nízký počet biblických citací a také to, že autoři budou vycházet spíše ze svých zkušeností a znalostí, než z Bible. Soudím tak z toho důvodu, že jsem při předcházejícím předběžném studiu knih dialogického personalismu objevila v citování biblických textů velký nepoměr a ojedinělé citování biblických textů, proto jsem se také této problematice chtěla věnovat hlouběji. Mám za to, že rozdíl objevím i v podání křesťanských a židovských autorů. U křesťanského autora (Trtík) odhaduji spíše citování novozákonních textů, zvláště z evangelií. U židovských autorů (Buber, Rosenzweig) předpokládám citace ze starozákonní 1. Mojžíšovy, zvláště z pasáže o stvoření člověka.

První kapitolu věnuji dialogickému personalismu obecně. Naznačím jen to hlavní pro pochopení tohoto myšlenkového směru, neboť sepsání všech důrazů dialogického personalismu není cílem mé práce. Každá další kapitola bude věnována jednomu z vybraných autorů a bude rozdělena do tří částí. V první části kapitoly se zmíním jen stručně o knize. V druhé části kapitoly budu vypisovat všechny citace z Bible v knize a i souvislosti, ve kterých je biblický text citovaný. V třetí části, na konci každé kapitoly, krátce shrnu to podstatné – jestli autor citoval z Bible a pokud ano, tak z jakých pasáží. Také uvedu, jakým stylem autor citoval – jestli, když uvádí citace z Bible, odkazuje na konkrétní verše nebo jen obecné pojmy apod. Závěr mé práce bude obsahovat rozbor toho, co jsem vlastně zjistila. Uvedu zde texty, pokud takové objevím, na kterých

se autoři shodli, srovnám styl citovaných textů a pokusím se i vysvětlit, proč právě tyto texty citují všichni.

1. Dialogický personalismus

Předtím, než přejdu k rozboru samotných knih, se pokusím shrnout, co vlastně dialogický personalismus je, o čem mluví a koho se týká. Budu se záměrně držet jen hlavních jasných důrazů, neboť ne všichni personalisté se ve svém myšlení shodují. Zmapovat komplexní myšlení dialogického personalismu by bylo přinejmenším na samotnou akademickou práci.

1.1. Teologický původ dialogického personalismu

Svět je místem, kde se člověk realizuje. A v něm se nesetkává jen s materiálními věcmi, ale také s dalšími lidmi. Při setkání s jinou osobou může člověk najít svojí vlastní identitu, a tak se plně rozvinout. Ne protože on sám chce nebo protože se snaží, ale proto, že ho ten druhý oslovuje, naslouchá mu, otevírá se mu, vzbuzuje v něm důvěru. Takový typ dialogu je podstatou dialogického personalismu a pochopitelně tedy svůj počátek pojí s počátkem vzniku lidské existence. Nicméně to, že ve 20. století dochází k vlně vyvyšování takového myšlení, ukazuje na fakt, že tento způsob uvažování byl lidmi z myšlení vytlačen a nahrazen „odbornějšími“ pojmy.

Překvapivým zjištěním je, že „zakladatelé“ tohoto myšlenkového směru ve 20. století jsou buď křesťané (jako například Gabriel Marcel či Ferdinand Ebner) nebo židé (Martin Buber, Franz Rosenzweig). A tak znovuobjevení dialogického principu souvisí s teologií, se světem Bible. Dialogický personalismus se však nazabývá „náboženskými problémy“, ale řeší spíše otázky etické, estetické a logické.

Všichni myslitelé se shodují na tom, že toto myšlení k sobě potřebuje druhého, že člověk k sobě potřebuje člověka. Ani působení času se nevyhýbají, naopak, zdůrazňují, že toto myšlení čas potřebuje. Dělalí z „metody zdravého lidského rozumu“¹ metodu vědeckého myšlení, které, na rozdíl od filosofie, dovede čekat, žít dál s vědomím, že čas si s tím poradí. Učí, slovy Kazatele, rozpoznávat pravý čas.

Místo metody myšlení tak nastupuje metoda mluvení. Myšlení se totiž neváže na čas ani na druhého člověka, zatímco mluvení ano. Dialog je odkázaný na druhého, na to, co mu ten druhý „přihraje“, neví se předem, kam to bude směřovat. „Mluvit

¹ ROZENZWEIG, F. *Nové myšlení*. s. 19.

znamená mluvit k někomu a myslet pro někoho.² Tak se liší od idealisticko-transcendentální filosofie, která si kolem sebe vyváří svůj vlastní svět subjektů, tím, že vždy vychází z jednotlivého, reálného a faktického já ke konkrétnímu a stejně reálnému ty.

Dialogická teologická otázka vyjadřuje vztahové hledání: „zda a jak můžeme mluvit o Bohu, který k nám sám mluví“.³ Pro monologický způsob je Bůh mlčící objekt, o kterém můžeme diskutovat, dohadovat se o jeho bytí nebo nebytí a vytvářet si jeho obrazy. Dialogický způsob bere Boha jako aktivní subjekt, jako osobu, které lze naslouchat. „Dialogickým vstupem do "cizího" prostředí Boží transcendence může teprve postupně zrát skutečný vztah filosofování k Bohu: člověku tu nezbyvá než se bez jakýchkoli podmínek nechat Bohem vést. Je "v bezpečí před sebou samým", může i teologicky vnímat a myslet v postoji nepodmíněné duchovní otevřenosti; ve vztahu k Bohu všechny imanentní předpoklady a závislosti v úplnosti odhalují svou omezenost a relativitu.“⁴

1.2. Navazování dialogu jako počátek vztahu

Cesta k Bohu by měla být schůdná oběma směry. Jak od člověka k Bohu, tak od Boha k člověku. Pokud ne, jde pouze o pohyb v kruhu lidského světa. Naději lze spatřovat v tom, že od Boha lze za lidskou otevřenost očekávat vstřícnou pomoc. „Stálá pozitivní nehotovost, být s Bohem na cestě, to znamená být s Bohem v dialogu. Člověk překračující obzor materiálního světa ubírající se k nekonečnému obzoru absolutní bytosti Boží tím uskutečňuje sám sebe. Pravá lidská existence se děje při překračování hranic světa.“⁵

Hledání pevných imanentních opor, které vytváří monologická filosofická teologie, je obranou proti Bohu. „Duchovní sžívání se s neživým "Bohem filosofů" umrtvuje i člověka; vtahuje ho do kontextu pouhých idejí, archetypů, zákonitostí, a především výkonů vlastní myšlenkové moci v jí konstruovaném imaginárním světě.“⁶ Vstup do dialogu je možný jen prostřednictvím vztahu s živým Bohem. Dialogická

² ROZENZWEIG, F. *Nové myšlení*. s. 23.

³ POLÁKOVÁ, J. *Bůh v dialogu*. s. 60.

⁴ POLÁKOVÁ, J. *Bůh v dialogu*. s. 60.

⁵ VRÁNA, K. *Dialogický personalismus*. s. 40.

⁶ POLÁKOVÁ, J. *Bůh v dialogu*. s. 61.

filosofická teologie se tak musí pustit do živého rozhovoru s Bohem. „Víra je rozhodnutí v riziku, odpovědnosti a svobodě. V tom je její cena před Bohem.“⁷

Poznávání skutečnosti, které probíhá v dialogu s jejím Tvůrcem, má větší šanci být pravdivé, protože se dokáže otevřít tomu, co přesahuje. Ve skutečném dialogu se mění lidské bytí. A s ním se mění i lidské přístupy a pojetí pravdy jako takové. Pravda se totiž stává přijímanou, ne dobývanou. Něčím, co člověk nemůže vlastnit a jde jen těžko lidsky sdělit. S pravdou se člověk setkává a nechává se jí cele prostoupit a cele se jí vydává. Pravda v dialogickém pojetí je nezobrazitelná, obrazy jsou pro ní jen odkazy skutečnosti, neupíná se na ně. Smyslem a naplněním dialogu je živý vztah ke skutečnosti.

Teprve ve vztahu k Bohu jde naplno poznat, kým je člověk. Poznávání člověka prostřednictvím světa ho může snadno přirovnat k předmětu. Poznávání prostřednictvím vztahu k ostatním lidem může být definováno jen částečně a již z podmíněných hledisek. Ani sám sebe člověk nemůže poznat úplně, protože není schopen se postavit „mimo sebe“. „V dialogu s Bohem – činitelem nezávislým, a přesto hluboce zainteresovaným – se o sobě dovídá relativně nejvíc: maximum toho, co je schopen od něj lidsky přijmout a pochopit.“⁸

1.3. Lidská svoboda a odpovědnost

Z hlubokého tajemství svobody se utváří konkrétní lidská osobnost. Tato možnost svobodné volby nemůže být ničím z vnějšku a zevnitř narušená. Vždy je jen jiným způsobem otevřená stálé možnosti trvajících dialogického vztahu. A právě její naplnění je pro lidský život rozhodující. „Svoboda v závislosti na Bohu znamená odpovědnost a pravý život lidské osobnosti je možný jen ve vztahu odpovědnosti k Bohu a bližním.“⁹ „A odpovědnost je vlastně láska, jak to řekl Pascal, bez žádostivosti. Je to především přístup k jedinečnému. Láska nebo zodpovědnost dávají smysl jedinečnosti. Ten vztah je vždy nreciproční: láska miluje a nestará se, aby byla milována.“¹⁰

Život roste ze vztahové svobody. I v nejjednodušších činech se každý může rozhodnout, zda se otevře tajemství lidského vztahu k Bohu. „Otázka "proč to vlastně děláš" zůstává ve svém nejhlubším rozměru pro lidský čas a prostor nejčastěji otevřená.

⁷ TRTÍK, Z. *Slovo víry*. s. 28.

⁸ POLÁKOVÁ, J. *Bůh v dialogu*. s. 66.

⁹ TRTÍK, Z. *Slovo víry*. s. 32.

¹⁰ LEVINAS, E. *Být pro druhého*. s. 40.

Odpověď na ni je lidsky přístupná spíše celistvým životním sdílením než snahou o izolované slovní vysvětlení. Jít životem naplno znamená žít vědomě a trvale z tohoto osobního tajemství, vnímat je i u druhých a hledat míru a způsob srozumění s nimi i v jeho skrytých hlubinách.¹¹ Rozdíl mezi tajemným a problémovým je v tom, že problém je něčím, na co narážíme, co nám zahrazuje cestu, je celý přede mnou. Tajemství je naopak něčím, v čem jsme angažováni. Člověk v dialogu může nabýt rysů, které jsou charakteristické pro Boží vztah k člověku a také ke světu, jako jsou například: nepodmíněný respekt ke svobodě druhého a odevzdání sebe samotného. „Osobní přítomnost Boha v člověku se projevuje pokáním, vírou a proměnou života v lásku.“¹²

Být "Božím služebníkem" znamená vzít na sebe tak velkou lásku a odpovědnost, jakou lze jen s těžší unést. „Jestliže člověk vytrvale, bezbranně a vskutku s bytostným nasazením vnáší do lidských poměrů kvality objevené v dialogu s Bohem: pravdivost, spravedlivost, nezištnost, komunikační otevřenost, obětavou solidaritu, statečnost apod., zatímco svoboda druhých jim umožňuje naložit s ním právě proto jakkoli, pak je pro něj přebývání s Bohem stále úplněji objeňovaným útočištěm, posilou a vrcholným štěstím.“¹³ Člověk v dialogu s Bohem tedy žije a nabízí život, dává i přijímá.

1.4. Osobní Bůh, základ pro živou církev

„Dnes jsme v situaci, kdy hlavní teologický otazník má formu dvojí otázky po Bohu, který nekladou jen teologové, nýbrž i církve i s jejími okraji. Menší část tazatelů se ptá po Bohu osobního zjevení a setkání. Širší proud však formuluje svoji otázku jinak. Hledá Boha jako toho, o kterého se mohou opřít, a dá jim návod k pozitivnímu životu.“¹⁴ Pro člověka, který se setkal s Bohem, je Bůh garantem i těchto požadavků. Člověk, který se dosud s Bohem neseťkal, pocítuje jeho přítomnost nikoliv jako setkání, ale spíše jako nacházení určité neměnné a mlčenlivé podstaty svého života. Ovšem pokud Boha postavíme do pozice jenom jakési esence, vyzdvihneme tak jeho neměnnost a mlčenlivost. A takový Bůh nikdy nebude základem pro živou církev.

Pro živé náboženství je nezbytný symbol osobního Boha, protože jen takový Bůh nás může zbavit strachu a zoufalství, jen s takovým Bohem se můžeme setkat a být

¹¹ POLÁKOVÁ, J. *Bůh v dialogu*. s. 67.

¹² TRTÍK, Z. *Slovo víry*. s. 44.

¹³ POLÁKOVÁ, J. *Bůh v dialogu*. s. 68.

¹⁴ HRDLIČKA, J. *Překročení vztahu subjekt - objekt u Zdeňka Trtíka*. s. 102.

proměnění. Je to ale pouze symbol, který by však neměl být zobjektivizován, protože je to jeden z mnoha symbolů.

Velikost dialogického personalismu také spočívá v tom, že zdůraznil vztah člověka s člověkem jako vztah setkání člověka s Bohem. Ve světle personalismu vyniká problém individualismu jako podstaty hlavních problémů a nedostatků v církvi. Dialogický personalismus je v dnešní době na počátku svého nesmělého znovuobjevení. Je to ale pouze způsob lidského myšlení a ne prostředek spásy. Způsob myšlení, který se snaží podpořit to, aby se člověk otevřel druhému člověku i Bohu, aby setkání pro něj bylo více než mít a znát. Dialogický personalismus tak vede člověka k tomu, aby dal ve svém životě prostor Bohu, aby Bůh sám mohl přijít se svým slovem a skutečně tak naplnit lidský život.

2. Martin Buber: *Já a Ty*

2.1. O knize

První kniha, na kterou se zaměřím, je snad nejznámější kniha dialogického personalismu. *Já a Ty* (1923) je spisem Martina Bubera, židovského filosofa žijícího na přelomu 19. a 20. století. Dílo je považováno za jeho nejvýznamnější a označuje se jako klíčové pro pochopení jeho myšlení. „Buberovým hlavním přínosem pro dialogický princip bylo rozpoznání, že v každém lidském Ty se s námi – třeba skrytě – setkává Ty Boží¹⁵. A i přes to, že velmi málo v knize používá pojem „láska“, o nic jiného zde nejde. Hlavním tématem je tak Boží láska k člověku a lidská láska k Bohu i k bližnímu.

2.2. Biblické texty v knize *Já a Ty*

„Já a otec jedno jsme“ (J 10,30) – první ze dvou citací v celém Buberově díle je z Janova evangelia. Autor k tomu píše toto: „Otec a Syn, v podstatě totožní – můžeme dokonce říci: Bůh a člověk – v podstatě totožní – jsou nezrušitelně skutečná dvojice, jsou to dva nositelé pravztahu, který má od Boha k člověku povahu poslání a příkazu, od člověka k Bohu povahu zření a slyšení, a kterým je navzájem poznáním a láskou. V tomto vztahu se Syn – třebaže Otec v něm přebývá a působí – sklání před tím, kdo je „větší“ a modlí se k němu. Všechny moderní pokusy si vyložit tuto praskutečnost dialogu jako poměr já k jeho samotnému základu nebo něco podobného, jako pochod uzavřený v soběstačné niternosti člověka, jsou marné: i ony patří k propastné historii ničení skutečnosti.“¹⁶ Buber vysvětluje, že Otec a Syn jsou ve skutečném vztahu, ve kterém má každý svoji roli, přesto že je o nich řečeno, že jsou jedno. Otec Syna vysílá s posláním a Syn se sklání před Otcem a naslouchá mu, dohromady tak tvoří vztah poznání a lásky. Buber zavrhuje každou teorii, která toto vysvětluje jako dialog jednoho já se svou podstatou a která tak podtrhuje soběstačnost člověka.

Druhá citace je z Ex 3,14:¹⁷ „Jsem, který jsem“, kterou autor uvádí jako důkaz toho, že Bůh se neškatulkuje a ani nepojmenovává. Pouze zjevuje to, co zjevuje, a je tím, čím je. Nic více.

¹⁵ BUBER, M. *Já a Ty*. s. 28.

¹⁶ BUBER, M. *Já a Ty*. s. 114, 115.

¹⁷ BUBER, M. *Já a Ty*. s. 139.

2.3. Shrnutí

Martin Buber má v celém díle pouze dvě citace. Jednu ze Starého zákona – z Exodu, jednu z Nového zákona – z Janova evangelia. U biblického textu neuvádí žádný odkaz na místo, ze kterého cituje a cituje jen část verše. Můžeme říci, že obě citace jsou v knize *Já a Ty* pouhým doplňkem, společně s mnoha dalšími citacemi z filosofie a religionistiky.

3. Franz Rosenzweig: *Nové myšlení a Hvězda vykoupení*

3.1. O knihách

Franz Rosenzweig byl židovským filosofem žijícím na přelomu 19. a 20. století. Knihu *Nové myšlení* napsal dodatečně jako předmluvu ke svému hlavnímu dílu *Hvězda vykoupení* (1921). V této předmluvě autor vystihl pointu svého myšlení, kterou podrobně rozvinul ve *Hvězdě vykoupení*. Rosenzweigovým „novým myšlením“ nebylo však nic jiného než myšlení zdravého lidského rozumu.

3.2. Biblické texty v knize *Nové myšlení*

Autor v této své předmluvě žádnou citaci neuvádí přímo. Pouze se odvolává na některé biblické pojmy. Konkrétně na evangelia¹⁸, jako důkaz pravého rozhovoru, do kterého člověk vstupuje, aniž by věděl, co se bude dít. Na Adama¹⁹, jako na člověka, kterému se Hospodin sám zjevuje. A že teprve až tehdy je řádně naplněno celé stvoření. Další pojmy, Golgota a Sinaj²⁰, jsou uváděny v knize jako místa, kde Bůh jenom nečeká na člověka, ale provází ho celou cestou. A soucítí a slyší i ty, kteří své syny obětují Molochovi. Dále se autor zmiňuje o tom, že na Boha „nic neplatí“ jako zaklínadlo, ani Davidův žalm²¹. Shrnuje, že „nové myšlení“ by křesťan vyjádřil slovy Nového zákona a pohan svými vlastními slovy. Posledním pojmem je Mesiáš²² a jeho nesmiřitelný otazník u lidí, jestli je ten, který teprve přijde nebo už se vrací.

3.3. Biblické texty v knize *Hvězda vykoupení*

V této knize se autor odvolává na biblické pojmy (Tora, Mesiáš, sukot, zjevení, vykoupení, Golgota, exodus), jména (Adam, Mojžíš, Šalamoun, Ester, Abraham, Izrael), knihy (Daniel, Job, Ezechiel, Píseň písní a Žalmy) či verše poněkud častěji. Nejčastěji cituje z oddílu o stvoření a používá zejména tato: „I řekl Bůh: budiž světlo!“ (Gn 1,3)²³, „Učiňme člověka“ (Gn 1,26)²⁴, „podle jejich druhů“ (Gn 6,20), „stvořil ho k obrazu

¹⁸ ROSENZWEIG, F. *Nové myšlení*. s. 22.

¹⁹ ROSENZWEIG, F. *Nové myšlení*. s. 26.

²⁰ ROSENZWEIG, F. *Nové myšlení*. s. 26.

²¹ ROSENZWEIG, F. *Nové myšlení*. s. 27.

²² ROSENZWEIG, F. *Nové myšlení*. s. 34.

²³ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 166,415,440.

²⁴ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 167,200,201.

Božímu“ (Gn 1,27)²⁵, „Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré.“ (Gn 1,31)²⁶, „Kde jsi?“ (Gn 3,9)²⁷.

Dále používá verše jako: „Miluj Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou silou.“ (Dt 6,55), „Povolal jsem tě tvým jménem, jsi můj.“ (Iz 43,1)²⁸, „A nevydej nás v pokušení“ (Mt 6,13), „Bože můj, Bože můj.“ (Ž 22,2) a ze žalmů: „Ne nás, Hospodine, ne nás, ale svoje jméno oslav pro své milosrdenství a pro svou věrnost!“ (Ž 115,1)²⁹.

Také se odvolává na knihu Píseň písní jako na vyjádření Boží lásky k člověku: „Černá jsem, a přece půvabná, jeruzalémské dcery, jak stany Kédarců, jako stanové houně Šalomounovy.“ (Pís 1,5). Mluví i o Božím království: „Boží království je mezi vámi.“ (L 17,21)³⁰ a pokušení člověka: „Zlořeč Bohu a zemři!“ (Jb 2,9) Ve výroku: „Nebudete-li jako děti“ (Mt 18,3)³¹ je podle autora realizováno křesťanství. Sobotu³² zmiňuje jako připomínku stvoření.

3.4. Shrnutí

Franz Rosenzweig v *Novém myšlení a Hvězdě vykoupení* neuvádí citace přímo. Používá biblické pojmy, slovní spojení, jen málokdy celé verše, u kterých neuvádí žádné odkazy. Převládají citace z Genesis. Dále ze Starého zákona odkazuje na Deuteronomium, Izajáše, Píseň písní, Žalmy a Jóba. Z Nového zákona zmiňuje verše z Lukášova a Matoušova evangelia. Autor nijak blíže nespecifikuje, proč cituje to, co cituje. A ani po přečtení obou knih se nejeví biblické texty jako stěžejní.

²⁵ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 201,280.

²⁶ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 167.

²⁷ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 189.

²⁸ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 218.

²⁹ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 198.

³⁰ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 243.

³¹ ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 302.

³² ROSENZWEIG, F. *The star of redemption*. s. 330.

4. Zdeněk Trtík: *Vztah já – ty a křesťanství*

4.1. O knize

Zdeněk Trtík byl českým křesťanským teologem a duchovním Církve československé. Ve své knize *Vztah já – ty a křesťanství* (1948) vyložil „základní stanoviska biblického personalismu.“³³ Jeho teologie znamenala pro Církev československou „koperníkovský obrat.“³⁴ Trtíkovým hlavním přínosem bylo, že znovu poukázal na význam lidské osobnosti a osobních vztahů v křesťanství.

4.2. Biblické texty v knize *Vztah já – ty a křesťanství*

Autor v knize uvádí velké množství citací. Z toho důvodu jsem vybrala jen kapitolu, která se zabývá vztahem já – ty³⁵. Tuto část rozdělím na několik menších podkapitol kvůli přehlednosti.

4.2.1. Věčná cena lidské osobnosti

Důraz na věčnou cenu každé lidské osobnosti se nese celým dílem. Autor říká, že její uvědomění se probouzí v plné síle tam, kde se člověk setkává s osobností Boží. Odkazuje na evangelia, kde Ježíš říká, že osobnost člověka má větší cenu než všechny statky světa, svět samotný a instituce soboty. „Co prospěje člověku, získá-li celý svět, ale ztratí svůj život? Zač by mohl člověk získat zpět svůj život?“ (Mk 8,36-37 a stejně v Mt 16,26) „Kdyby někdo z vás měl jedinou ovečku, a ona by mu v sobotu spadla do jámy, neuchopil by ji a nevytáhl? A oč je člověk cennější než ovce! Proto je dovoleno v sobotu činit dobře.“ (Mt 12,11-12) „V ten čas šel Ježíš v sobotu obilím. Jeho učedníci dostali hlad a začali mnout zrní z klasů a jíst. Když to viděli farizeové, řekli mu: „Hle, tvoji učedníci dělají, co se nesmí dělat v sobotu!“ On však jim řekl: „Nečetli jste, co udělal David, když měl hlad, on i ti, kdo byli s ním? Jak vešel do domu Božího a jedl posvátné chleby, ačkoliv to nebylo dovoleno jemu ani těm, kdo ho provázeli, nýbrž jen kněžím? A nečetli jste v Zákoně, že kněží službou v chrámě porušují sobotu, a přesto jsou bez viny? Pravím vám, že zde je víc než chrám. Kdybyste věděli, co znamená „milosrdenství chci, a ne oběť“, neodsuzovali byste nevinné. Vždyť Syn člověka je pánem nad sobotou.“ (Mt 12, 1-8, stejně tak i v Lk 6, 1-5) a v Markovi 2, 27 je psáno:

³³ KUČERA, Z. *Památce profesora Zdeňka Trtíka*. s. 129.

³⁴ MEDEK, R. *Několik poznámek k teologii prof. Z. Trtíka*. s. 97.

³⁵ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 45-66.

„Sobota je učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu.“³⁶ Těmito verši autor poukazuje na nesmyslnost slepého dodržování příkazů a nařízení, pokud se přitom přehlíží potřeby člověka.

Stejně tak podle Trtíka hodnotu člověka Ježíš nadřazuje nad institucí postu, která je jen prázdnou formou pokud k tomu nemá člověk vnitřní pohnutky. „Učedníci Janovi a farizeové se postili. Přišli k němu a ptali se. „Jak to, že se učedníci Janovi a učedníci farizeů postí, ale tvoji učedníci se nepostí?“ Ježíš jim řekl: „Mohou se hosté na svatbě postit, když je ženich s nimi? Pokud mají mezi sebou ženicha, nemohou se postit. Přijdou však dny, kdy od nich bude ženich vzat: potom, v ten den, se budou postit.““ (M 2, 18-20 a stejně tak i u Mt 9,14-15) Žádný hřích nemůže snížit hodnotu člověka. A tak vždy Bůh hledá ztracené, jako pastýř hledá svou ztracenou ovci nebo žena svůj ztracený peníz. „Má-li někdo z vás sto ovcí a ztratí jednu z nich, což nenechá těch devadesát devět na pustém místě a nejde za tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne? Když ji nalezne, vezme si ji s radostí na ramena, a když přijde domů, svolá své přátele a sousedy a řekne jim: „Radujte se se mnou, protože jsem našel ovci, která se ztratila.“ Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují. Nebo má-li nějaká žena deset stříbrných mincí a ztratí jednu z nich, což nerozsvítí lampu, nevymete dům a nehledá pečlivě, dokud ji nenajde? A když ji nalezne, svolá své přítelkyně a sousedky a řekne: „Radujte se se mnou, poněvadž jsem našla peníz, který jsem ztratila.“ Pravím vám, právě tak je radost před anděly Božími nad jedním hříšníkem, který činí pokání.“³⁷ (L 15,3-10) Těmito verši autor zdůrazňuje neměnitelnou a nezpochybnitelnou hodnotu člověka.

Právě vědomí ceny vlastní osobnosti ve vztahu k Bohu přemáhá lidský strach o život, majetek a uschopňuje člověku věřit v Boží péči. Tím si byl Ježíš jistý, když říká: „Ano i vlasy na vaší hlavě jsou všechny spočteny. Nebojte se, máte větší cenu než mnoho vrabců.“ (L 12,7), „Proto vám pravím: „Nemějte starost o život, co budete jíst, ani o tělo, co budete mít na sebe. Život je víc než pokrm a tělo víc než oděv. Všimněte si havranů: nesejí, nežnou, nemají komory ani stodoly, a přece je Bůh živý. Oč větší cenu máte vy,

³⁶ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 45.

³⁷ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 45.

než ptáci! Kdo z vás může jen o píd' prodloužit svůj život, bude-li se znepokojovat? Nedokážete-li tedy ani to nejmenší, proč si děláte starosti o to ostatní? Všimněte si lilií, jak rostou: nepředou ani netkají – a pravím vám, že ani Šalamoun v celé své nádheře nebyl tak oděn jako jedna z nich. Jestliže tedy Bůh tak obléká trávu, která dnes je na poli a zítra bude hozena do pece, čím spíše obleče vás, malověrní!“³⁸ (L 12,22-28). Také z vědomí lidské hodnoty pramení osobní Ježíšův důraz na osobní vztahy k člověku. Právě v nich vidí základ pravé zbožnosti a mravnosti. Před přísným a chladným dodržováním zákona dává přednost vztahům plným odpuštění, smíření a lásky. „Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem: potom teprve přijď a přines svůj dar.“ (Mt 5,23-24)³⁹

Trtík ukazuje na to, že zákoníci a farizeové nadřadili nad hodnotu člověka a osobními vztahy zákony – náboženské, mravní, kultické, rituální, sociální a hospodářské. Tím tak umožnili ponižování a vykořisťování lidské osobnosti ve jménu platné spravedlnosti. Proto se setkávají s Ježíšovým odporem. Lehce viditelné je to na příkladu Ježíšova stanoviska ke korbanové praxi. V té dospělé děti připravovaly své staré rodiče o hmotné prostředky. Prostředky prohlásily za korban, oběť Bohu, a tím je rodiče nedostaly „Tehdy přišli k Ježíšovi z Jeruzaléma farizeové a zákoníci a řekli: „Proč tvoji učedníci porušují tradici otců? Vždyť si před jídlem neomývají ruce!“ On jim odpověděl: „A proč vy přestupujete přikázání Boží kvůli své tradici? Vždyť Bůh řekl: „Cti otce i matku“ a „kdo zlořečí otci nebo matce, ať je potrestán smrtí“. Vy však učíte: Kdo řekne otci nebo matce: „To, čím bych ti měl pomoci, je obětní dar“, ten již to nemusí dát svému otci nebo matce. A tak jste svou tradicí zrušili slovo Boží. Pokrytci, dobře prorokoval o vás Izajáš, když řekl: „Lid tento ctí mě rty, ale srdce jejich je daleko ode mne, marně mě uctívají, neboť učí naukám, jež jsou jen příkazy lidskými.“⁴⁰ (Mt 15,1-9 a stejně tak i v Mk 7,1-12)

Velmi trefně mluví o osobním vztahu člověka podobenství O milosrdném Samaritánovi⁴¹ (L 10,30-36), kde se setkává příslušník jednoho rodu s jiným,

³⁸ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 45.

³⁹ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 45.

⁴⁰ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 46.

⁴¹ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 46.

nepřátelským, ale ani to mu nezabrání v péči o zraněného. Kněz a levita projdou kolem raněného bez povšimnutí. Jsou charakteristikou onoho mravního a náboženského židovského systému, který nepoznal hodnotu lidskou a hodnotu osobních vztahů. A tak tam, kde si člověk neuvědomuje tuto hodnotu, nemůže být ani láska ke konkrétnímu člověku. Láska k bližním. Protože opravdová mravnost je jenom tam, kde jsou osobní vztahy.

4.2.2. Dávání druhým

Ježíš věděl, jak velkou sílu má pro vztahy obdarování. Proto radil rozprodat svůj majetek a rozdat jej v almužnách. „Prodejte, co máte a rozdejte to. Opatřete si měšce, které se nerozpadnou, nevyčerpatelný poklad v nebi, kam se zloděj nedostane a kde je mol neničí.“ (L 12,33 a stejně tak Mt 6,19) „Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej, co ti patří, rozdej chudým a budeš mít poklad v nebi, pak přijď a následuj mě.“ (Mt 19,21) To bohatství je v tom právě tehdy, když dárcé vidí v obdarovaném osobnost stejné hodnoty a existuje zde osobní vztah lásky. Obdarovaný není jen pouhým předmětem a zdrojem zásluh. Takový dárcé nachází svůj poklad v lidském obdivu a lidské chvále. Ne v nebi. Proto Ježíš říká svým učedníkům: „Varujte se konat skutky spravedlnosti před lidmi, jen na odiv, jinak nemáte odměnu u svého Otce v nebesích. Když prokazuješ dobrodiní, nechtěj budít pozornost, jako činí pokrytci v synagogách a na ulicích, aby došli slávy u lidí. Amen pravím vám, už mají svou odměnu. Když ty prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice, aby tvé dobrodiní zůstalo skryto, a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, to odplatí.“ (Mt 6,1-3) Pro ty samé důvody Ježíš říká: „Ale dáváš-li hostinu, pozvi chudé, zmrzačené, chromé a slepé. Blaze tobě, neboť nemají, čím ti odplatit, ale bude ti odplaceno při vzkříšení spravedlivých“⁴² (L 14,13-14).

4.2.3. Důsledky lásky

Trtík se pochopitelně odvolává i na přikázání lásky, největší přikázání podle Ježíše, lásky k člověku a lásky k Bohu. „Když se farizeové doslechli, že umlčel saduceje, smluvili se a jeden jejich zákoník se ho otázal, aby ho pokoušel: „Mistře, které přikázání je v zákoně největší?“ On mu řekl: „Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: Miluj svého bližního jako sám sebe. Na těch dvou přikázání spočívá celý Zákon

⁴² TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 48.

i Proroci.“⁴³ (Mt 22,34-40 a stejně tak v L 10,27 a Mk 12,28-34) osobní vztah k člověku je podmínkou osobního vztahu Boha k člověku. Stejně tak odpuštění člověku je podmínkou Božího odpuštění. „A kdykoliv povstáváte k modlitbě, odpouštějte, co proti druhým máte, aby i váš Otec, který je v nebesích, vám odpustil vaše přestoupení.“ (Mk 11,25) „A odpusť nám naše viny, jako i my jsme odpustili těm, kdo se provinili proti nám.“ (Mt 6,12) „Nesudťte, a nebudete souzeni, nezavrhujte, a nebudete zavrženi, odpouštějte a bude vám odpuštěno.“⁴³ (L 6,37) Dále „Jeden věřitel měla dva dlužníky. První byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. Když neměli čím splatit dluh, odpustil oběma. Který z nich ho bude mít raději?“ (L 7,41-42) Samo odpuštění není nějak limitováno. „Tehdy přistoupil Petr k Ježíšovi a řekl mu: „Pane kolikrát mám odpustit svému bratru, když proti mně zhřeší? Snad až sedmkrát?“⁴⁴ Ježíš mu odpověděl: „Pravím ti, ne sedmkrát, ale až sedmdesátkrát sedmkrát.“ (Mt 18,21-22 a stejně tak v L 17,3-4) Ježíšův důraz na osobní vztahy najdeme i v Mt 7,12: „Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jednejte s nimi, v tom je celý Zákon i Proroci.“ To, jak moc spolu vztah k člověku a vztah k Bohu souvisí, najdeme i v 1 J 4,20: „Řekne-li někdo: „Já miluji Boha,“ a přitom nenávidí svého bratra, je lhář. Kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí.“⁴⁴

„Jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám, a ještě přidá. Neboť kdo má, tomu bude dáno, a kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má.“ (Mk 4,24-25) Těmi verši je vyjádřena dle autora důležitost vztahu člověka k člověku pro vztah mezi Bohem a člověkem. Stejně i v alegorii o boháči a Lazarovi (L 16,19-31): „Byl jeden bohatý člověk, nádherně a vybraně se strojil a den co den skvěle hodoval. U vrat jeho domu lehával nějaký chudák, jménem Lazar, plný vředů, a toužil nasytit se aspoň tím, co spadlo ze stolu toho boháče; dokonce přibíhali psi a olizovali jeho vředy. I umřel ten chudák a andělé ho přenesli k Abrahamovi; zemřel i ten boháč a byl pohřben. A když v pekle pozdvihl v mukách oči, uviděl v dáli Abrahama a u něho Lazara. Tu zvolal: „Otče Abrahame, smiluj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí aspoň špičku prstu ve vodě a svlaží mé rty, neboť se trápím v tomto plameni.“ Abraham řekl: „Synu, vzpomeň si, že se ti dostalo všeho dobrého už za tvého života, a Lazarovi naopak všeho zlého. Nyní on

⁴³ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 49.

⁴⁴ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 48.

se tu raduje, a ty trpíš. A nad to vše jest mezi námi a vámi veliká propast, takže nikdo – i kdyby chtěl – nemůže přejít odtud k vám ani překročit od vás k nám.“ Řekl: „Prosím tě tedy, otče, pošli jej do mého rodného domu, neboť mám pět bratrů, ať je varuje, aby také oni nepřišli do tohoto místa muk.“ Ale Abraham mu odpověděl: „Mají Mojžíše a Proroky, ať je poslouchají!“ On řekl: „Ne tak, otče Abrahame, ale přijde-li k nim někdo z mrtvých, budou činit pokání.“ Řekl mu: „Neposlouchají-li Mojžíše a Proroky, nedají se přesvědčit, ani kdyby někdo vstal z mrtvých.“⁴⁵ Ve vyprávění o zlém služebníkovi (Mt 18,23-25): „S královstvím nebeským je to tak, jako když se jeden král rozhodl vyžádat účty od svých služebníků. Když začal účtovat, přivedli mu jednoho, který mu byl dlužen mnoho tisíc hřiven. Protože mu je nemohl vrátit, rozkázal ho pán prodat i s ženou a dětmi a se vším, co měl, a nahradit ztrátu.“ Ve vyprávění o dvou služebnících, kterým byl odpuštěn dluh (L 7,41-43): „Jeden věřitel měl dva dlužníky. První byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. Když neměli čím splatit dluh, odpustil oběma. Který z nich ho bude mít raději?“ Šimon mu odpověděl: „Mám za to, že ten, kterému odpustil víc.“ Řekl mu: „Správně jsi usoudil!“ A také oddíl o milosrdném služebníkovi (L 16,1-9). „Nesudte, abyste nebyli souzeni. Neboť jakým soudem soudíte, takovým budete souzeni.“⁴⁵ (Mt 7,1-2 a stejně L 6,37-50)

Důraz na milosrdenství, laskavost a tvorbu pokoje klade Ježíš v Kázání na hoře: „Blaze tichým, neboť oni dostanou zemi za dědictví. Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství. Blaze těm, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími.“ (Mt 5,5.7.9) Blahoslavení jsou tak ti, kteří takoví ve vztahu k člověku jsou. Hodnota osobních vztahů je nade vše hmotné, viditelné a předmětné. Ježíš u L 16,9 říká: „I nespravedlivým mamonem si můžete získat přátele: až majetek pomine, budete přijati do věčných příbytků.“ Být milosrdný k člověku, i hříšnému, se jeví jako rozhodující hodnota pro Boží království, viz L 7,36-50: Jeden z farizeů pozval Ježíše k jídlu. Vešel tedy do domu toho farizea a posadil se ke stolu. V tom městě byla žena hříšnice. Jakmile se dověděla, že Ježíš je u stolu v domě farizeově, přišla s alabastrovou nádobkou vzácného oleje, s pláčem přistoupila zezadu k jeho nohám, začala mu je smáčet slzami a otírat svými vlasy, líbala je a mazala vzácným olejem. Když to spatřil farizeus, který ho pozval, řekl si v duchu: „Kdyby to byl prorok, musel by poznat, co to je za ženu, která se

⁴⁵ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 49.

ho dotýká, že je to hříšnice.“ Ježíš mu na to řekl: „Šimone, chci ti něco povědět.“ On řekl: „Pověz, Mistře!“ „Jeden věřitel měl dva dlužníky. První byl dlužen pět set denárů, druhý padesát. Když neměli čím splatit dluh, odpustil oběma. Který z nich ho bude mít raději?“ Šimon mu odpověděl: „Mám za to, že ten, kterému odpustil víc.“ Řekl mu: „Správně jsi usoudil!“ Pak se obrátil k ženě a řekl Šimonovi: „Pohleď na tu ženu! Vešel jsem do tvého domu, ale vodu na nohy jsi mi nepodal, ona však skropila mé nohy slzami a otřela je svými vlasy. Nepolíbil jsi mne, ale ona od té chvíle, co jsem vešel, nepřestala líbat mé nohy. Nepomazal jsi mou hlavu olejem, ona však vzácným olejem pomazala mé nohy. Proto ti pravím: Její mnohé hříchy jsou jí odpuštěny, protože projevila velikou lásku. Komu se málo odpouští, málo miluje.“ Řekl jí: „Jsou ti odpuštěny hříchy.“ Ti, kteří s ním byli u stolu, začali si říkat: „Kdo to jen je, že dokonce odpouští hříchy?“ A řekl ženě: „Tvá víra tě zachránila, jdi v pokoji!“ A Ježíšovo setkání s hříšnicí v domě farizeje.

Ježíš přikazuje milovat i nepřátele, když mluví v Lukášově evangeliu o lásce k nepřítelům a o posuzování druhých (L 6,27-38). Stejně tak v L 9,52-56: „A poslal před sebou posly. Vydali se na cestu a přišli do jedné samařské vesnice, aby pro něho vše připravili. Ale tam jej nepřijali, protože jeho tvář byla obrácena k Jeruzalému. Když to uviděli učedníci Jakub a Jan, řekli: „Pane, máme přivolat oheň z nebe, aby je zahubil, jako to učinil Eliáš?“ Obrátil se a pokáral je: „Nevíte, jakého jste ducha. Syn člověka nepřišel lidi zahubit, ale zachránit.“ A šli do jiné vesnice.“ A stejně tak u Mt 5,44: „Já však vám pravím: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují.“

Autor spojuje Ježíšův motiv lékařské činnosti s osobním vztahem lásky. „Ježíš to uslyšel a řekl jim: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.““ (Mk 2,17 a stejně tak Mt 9,12-13 „Milosrdenství chci, a ne obět“ a L 5,31-32) Je to agapé, láska ke konkrétnímu člověku, láska, která v sobě odráží lásku Boží. A právě slitování patří mezi její nejvíce podtrhovaný rys. „Když Ježíš vystoupil, uviděl veliký zástup a bylo mu jich líto, protože byli jako ovce bez pastýře. I začal je učit mnohým věcem.“ (Mk 6,34 a stejně tak Mt 9,36) „Je mi líto zástupu, neboť již tři dny jsou se mnou a nemají co jíst.“⁴⁶ (Mk 8,2)

⁴⁶ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 49.

Také modlitba za nepřítele má rozhodující význam pro vztah lásky k němu. „Já však vám pravím: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují.“⁴⁷ (Mt 5,44). Autor si v těchto biblických textech všimá Ježíšového postoje k těm lidem, kteří Ježíše odmítají nebo odsuzují, a sám je neodmítá ani neodsuzuje.

Modlitba jako taková je prosebným vztahem k Bohu, nezpředmětnuje, nemanipuluje. Tím se liší od magie. A je to právě prosba, která je jedinou cestou k nápravě porušených vztahů. Pokud je člověk schopen prosit člověka, pak je schopen prosit i Boha. A účinnost prosby u člověka je zárukou účinnosti u Boha. „Proste a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlučte a bude vám otevřeno. Neboť každý, kdo prosí, dostává, a kdo hledá, nalézá, a kdo tluče, tomu bude otevřeno. Což by někdo z vás dal svému synu kámen, když ho prosí o chléb? Nebo by mu dal hada, když ho prosí o rybu? Jestliže tedy vy, ač jste zlí, umíte svým dětem dávat dobré dary, čím spíše váš otec v nebesích dá dobré dary těm, kdo ho prosí!“⁴⁸ (Mt 7,7-11 a stejně tak L 11,9-13)

4.2.4. Vztahy jako realizace Božího království

Ježíš hlásá příchod Božího království, které se realizuje prostřednictvím osobních vztahů mezi Bohem, Ježíšem Kristem a učedníky. Jejich naplněním je obecenství stolu, které tradice zaznamenala nejen jako poslední večeři Páně (Mk 14,17-25), ale i jako nasycení zástupů⁴⁹ (Mk 6,30-44, stejně v Mt 14,13-21 a L 9,10-17, Mk 8,1-9 a stejně tak Mt 15,32-38).

V Bibli obraz hostiny slouží jako připodobnění Božího království a tak i Trtík si všimá vlivu stolování na osobní vztahy, příklad najdeme v Matoušově i Lukášově evangeliu, kde Ježíš vypráví podobenství o hostině (Mt 22,1-4 a stejně tak L 14,16-24). „Pravím vám, že mnozí od východu i západu přijdou a budou stolovat s Abrahamem, Izákem a Jákobem v království nebeském.“ (Mt 8,11) „Hle, stojím přede dveřmi a tluču; zaslechne-li kdo můj hlas a otevře mi, vejdu k němu a budu s ním večeřet a on se mnou.“ (Zj 3,20) „Tehdy mi řekl: „Piš: Blaze těm, kdo jsou pozváni na svatbu Beránkovu.“ A řekl mi: „Toto jsou pravá slova Boží.““ (Zj 19,9) Římanům 14,17 je dokladem toho, že pravý význam Ježíšova stolování v lidském chápání mizí, když apoštol Pavel píše: „Vždyť království Boží není v tom, co jíte a pijete, nýbrž ve spravedlnosti, pokoji

⁴⁷ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 49.

⁴⁸ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 49.

⁴⁹ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 49.

a radosti z Ducha svatého.⁵⁰ Tajemství Božího království stojí v osobním vztahu s Ježíšem. Proto ti, kteří se nacházejí v takovém vztahu, poznávají toto tajemství. Kdežto těm, kteří stojí vně, se o tomto tajemství může svědčit jen pomocí zkušeností z předmětného světa. „Řekl jim: „Vám je dáno znát tajemství Božího království; ale těm, kdo jsou vně, je to všechno hádankou.“⁵¹ (Mk 4,11 a stejně Mt 13,11)

Ježíš ukazoval na děti jako na ty, kterým patří Boží království. „Amen, pravím vám, jestliže se neobrátíte a nebudete jako děti, nevejdete do království nebeského.“ (Mt 18,3) „Když to Ježíš uviděl, rozhněval se a řekl jim: „Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží. Amen, pravím vám, kdo nepřijme Boží království jako dítě, jistě do něho nevejde.“⁵² (Mk 10,14-15 a stejně v Mt 19,14 a L 18,15-17) „V ten čas řekl Ježíš: „Velebím tě, Otče, Pane nebes i země, že jsi tyto věci skryl před moudrými a rozumnými, a zjevil jsi je maličkým.“⁵³ (Mt 11,25 a stejně v L 10,21) Vztah dětí je plný důvěry, žádné podezírání a pohrdání. Děti sají nepodmíněně celou svou duší to, co jim ti druzí dávají. „V osobnosti otce a matky i každého dobrého člověka zažívá dítě ve chvíli osobního vztahu své nebe a raduje se z něho čistou, dětskou, upřímnou radostí. A jenom takový vztah člověka k Ježíši Kristu vede do Božího království.“⁵⁴

Podle autora Ježíš vidí v království Božím důvod i cíl stvoření světa. „Otevřu v podobenstvích ústa svá, vyslovím, co je skryto od založení světa.“ (Mt 13,35) „Tehdy řekne král těm po pravici: „Pojďte, požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa.“⁵⁴ (Mt 25,34) Prolog v Janově evangeliu vyslovuje tento náznak plně: „Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. V něm byl život a život byl světlo lidí.“⁵³ (J 1,1-4)

Království Boží je přítomno od Ježíšova příchodu v obecnství učedníků s ním. „Ani největší z proroků, Jan Křtitel, neměl to, co má nejmenší z účastníků Božího království.“⁵⁴ „Amen, pravím vám, mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nevystoupil nikdo větší než Jan Křtitel; avšak i ten nejmenší v království nebeském je větší nežli on.“

⁵⁰ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 50.

⁵¹ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 50.

⁵² TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 50.

⁵³ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 50.

⁵⁴ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 50.

(Mt 11,11 a stejně v L 7,28) „Jestliže však vyháním demony Duchem Božím, pak už vás zastihlo Boží království.“ (Mt 12,28 a stejně L 11,20) „Když se ho farizeové otázali, kdy přijde Boží království, odpověděl jim: „Království Boží nepřichází tak, abyste to mohli vypořádat; ani se nedá říci: ‚Hle, je tu‘ nebo ‚je tam‘. Vždyť království Boží je mezi vámi!““ (L 17,20-21) Království Boží se děje mezi lidmi. Proto se království Boží nachází mezi Ježíšovými učedníky. Ne jenom v Ježíši Kristu a jenom v jeho učednících. Nachází se „mezi“ nimi. Ono „mezi“ je kvalitou osobních vztahů náboženské komunity. Nic předmětného, ani prostorového. Nic, co by mohla popsat a zajistit nějaká vědecká metoda. V osobním vztahu nemá člověk v osobnosti druhého předmět. Zkušenost osobního vztahu neobohacuje náš rozum o nějaké nové předmětné obsahy, jak to činí vědecké poznání. Ve chvíli osobního vztahu nezáleží vůbec na předmětném bohatství ducha, na množství vědomostí a na učenosti. „Neustálé lpění ducha na předmětných obsahích vědy bývá naopak překážkou osobního vztahu.“⁵⁵ Proto Ježíš říká: „Blaze chudým v duchu, neboť jejich je království nebeské.“⁵⁶ (Mt 5,3 a stejně v L 6,20).

Osobní vztahy Božího království jsou podle autora pro člověka to nejdrahocennější. „Objeví jednu drahocennou perlu; jde, prodá všechno, co má, a koupí ji. Anebo je království nebeské jako síť, která se spustí do moře a zahrne všechno možné.“ (Mt 13,44-46) Boží království má svou zákonitost, roste a má svou vnitřní moc. „Dále řekl: „S Božím královstvím je to tak, jako když člověk zaseje semeno do země; ať spí či bdí, v noci i ve dne, semeno vzchází a roste, on ani neví jak. Země sama od sebe plodí nejprve stéblo, potom klas a nakonec zralé obilí v klasu. A když úroda dozraje, hospodář hned pošle srp, protože nastala žeň.““ (Mk 4,26-29) „Také řekl: „K čemu přirovnáme Boží království nebo jakým podobstvím je znázorníme? Je jako hořčičné zrno: Když je zaseto do země, je menší než všechna semena na zemi; ale když je zaseto, vzejde, přerůstá všechny byliny a vyhání tak velké větve, že ptáci mohou hnízdit v jejích stínu.““ (Mk 4,30-32 a stejně v Mt 13,31-32 a L 13,18-19) „Pověděl jim i toto podobství: „Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všechno prokvasí.““ (Mt 13,33 a stejně v L 13,20-21) Do obecnství s Ježíšem se dostávají i ti,

⁵⁵ TRTÍK, Z. *Vztah Já - Ty a křesťanství*. s. 51.

⁵⁶ TRTÍK, Z. *Vztah Já - Ty a křesťanství*. s. 51.

v nichž vládne zlo i nadále. A tak narušují plnost Božího království až do doby konce, kdy bude zlo zcela zničeno. „Anebo je království nebeské jako síť, která se spustí do moře a zahrne všechno možné; když je plná, vytáhnou ji na břeh, sednou, a co je dobré, vybírají do nádob, co je špatné, vyhazují ven. Tak bude i při skonání věku: vyjdou andělé, oddělí zlé od spravedlivých a hodí je do ohnivé pece; tam bude pláč a skřípění zubů.“ (Mt 13,47-50) Dalším příkladem je podobenství o pleveli mezi pšenicí (Mt 13,24-30): Předložil jim jiné podobenství: „S královstvím nebeským je to tak, jako když jeden člověk zasel dobré semeno na svém poli. Když však lidé spali, přišel jeho nepřítel, naselel plevel do pšenice a odešel. Když vyrostlo stéblo a nasadilo na klas, tu se ukázal i plevel. Přišli sluhové toho hospodáře a řekli mu: ‚Pane, cožpak jsi nezasel na svém poli dobré semeno? Kde se vzal plevel?‘ On jim odpověděl: ‚To udělal nepřítel.‘ Sluhové mu řeknou: ‚Máme jít a plevel vytrhat?‘ On však odpoví: ‚Ne, protože při trhání plevele byste vyrvali z kořenů i pšenici. Nechte, ať spolu roste obojí až do žně; a v čas žně řeknu žencům: Seberte nejprve plevel a svažte jej do otýpek k spálení, ale pšenici shromážděte do mé stodoly.“⁵⁷

Trtík říká, že žít život v osobních vztazích znamená plnost života lidské osobnosti: „Kdo nalezne svůj život, ztratí jej; kdo ztratí svůj život pro mne, nalezne jej.“ (Mt 10,39 a stejně v Mt 16,25, Mk 8,35 a L 17,33) „Říkám vám po pravdě: Někteří z těch, kteří tu stojí, neokusí smrti, dokud nespatří království Boží.“ (L 9,27) Opustí-li člověk svoje světské hodnoty, dostane stokrát víc v hodnotách osobních vztahů Božího království. „Tu se Petr ozval: ‚Hle, my jsme opustili všechno a šli jsme za tebou.‘ Ježíš jim řekl: ‚Amen, pravím vám, není nikoho, kdo opustil dům nebo bratry nebo sestry nebo matku nebo otce nebo děti nebo pole pro mne a pro evangelium, aby nyní, v tomto čase, nedostal spolu s pronásledováním stokrát více domů, bratří, sester, matek, dětí i polí a v přicházejícím věku život věčný.‘“ (Mk 10,28-30 a stejně v Mt 19,29 a L 14,26) V osobních vztazích k Ježíši Kristu se otvírá člověku jiná dimenze. „Ježíš mu odpověděl: ‚Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo znovu, nemůže spatřit království Boží.‘“ Nikodém mu řekl: „Jak se může člověk narodit, když je už starý? Nemůže přece vstoupit do těla své matky a podruhé se narodit.“ Ježíš odpověděl: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího. Co se narodilo

⁵⁷ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 51.

z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch. Nediv se, že jsem ti řekl: Musíte se narodit znovu. Vítr vane, kam chce, jeho zvuk slyšíš, ale nevíš, odkud přichází a kam směřuje. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha.“⁵⁸ (J 3,3-8)

4.2.5. Vstup do Božího království

Nárok na vztahy, který Ježíš ukazuje člověku, se ukazuje jako střetnutí vůlí, které se může projevit jako zápas či odpor. Tuto praskutečnost zobrazuje již Jákobův zápas s Hospodinem (Gn 32,24-29). Napětí vůlí, vznikající při setkání, lze odstranit jen tehdy, pokud se setkají v důvěře. To je možné pouze tehdy, vyvinou-li společně úsilí a dojdou-li k absolutnímu odpočinutí v hodnotě Boží, ke společnému osobnímu vztahu s Bohem. Ježíš tedy přináší s Božím královstvím těžké osobní nároky a závazky, rozdělení, zápas a meč jako průchodní stádium ke vztahům plné důvěry a lásky v lidské společnosti. „Nemyslete si, že jsem přišel na zem uvést pokoj; nepřišel jsem uvést pokoj, ale meč. Neboť jsem přišel postavit syna proti jeho otci, dceru proti matce, snachu proti tchyni“ (Mt 10,34-35 a podobně v L 12,49-53) Osobní vztah je jedinou možností jak se dostat do Božího království. Ale je to ale cesta těžká a úzká: „Vejděte těsnou branou; prostorná je brána a široká cesta, která vede do záhuby; a mnoho je těch, kdo tudy vcházejí.“ (Mt 7,13), „Snažte se vejít úzkými dveřmi, neboť mnozí, pravím vám, se budou snažit vejít, ale nebudou schopni“ (L 13,24). Tak tedy ono napětí vůlí, snaha obstát a vydržet je nezrušitelnou podmínkou vstupu do Božího království. „Ode dnů Jana Křtitele až podnes království nebeské trpí násilí a násilníci po něm sahají.“⁵⁹ (Mt 11,12)

Ovšem ono úsilí, které je třeba vyvinout pro vstup do Božího království, nemá nic společného s mocí tohoto světa. Je charakteristické pokáním a vírou: „Naplnil se čas a přiblížilo se království Boží. Čiňte pokání a věřte evangeliu.“ (Mk 1,15 a stejně v Mt 3,2 a Mt 4,17). Návrat marnotratného syna je takovým obrazem pokání (L 15,11-32). Jde tu o poznání, že skutečný život člověk nenajde ve vlastní síle a ve svém nadání, rodině či náboženské komunitě: „Ale když spatřil, že mnoho farizeů a saduceů přichází ke křtu, řekl jim: „Plemeno zmijí, kdo vám ukázal, že můžete utéci před nadcházejícím hněvem? Neste tedy ovoce, které ukazuje, že činíte pokání. Nemyslete si, že můžete říkat: ‚Náš otec je Abraham!‘ Pravím vám, že Bůh může Abrahamovi stvořit děti z tohoto

⁵⁸ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 52.

⁵⁹ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 52.

kamení. Sekera už je na kořeni stromů; a každý strom, který nenese dobré ovoce, bude vyřat a hozen do ohně.““ (Mt 3,7-10 a stejně L 3,7-9) Protože také Jan Křtitel volal k lidem k pokání, Ježíš ho ohodnotil tak vysoko. (Mt 11,7-11 a stejně L 7,24-28) Bez pokání člověk zahyne.⁶⁰ (Mt 11,21-22 a stejně L 10,13-14 a L 13,1-5) Tak si autor pozorně všímá samotných účinků pokání a jeho významu pro život člověka. Pokání je důležité také pro spásu i pro samotnou hodnotu lidské osobnosti. Bůh se raduje nad každým hříšníkem činícím pokání: „Pravím vám, že právě tak bude v nebi větší radost nad jedním hříšníkem, který činí pokání, než nad devadesáti devíti spravedlivými, kteří pokání nepotřebují.“ (L 15,7 a L 15,10). „Protiklad životního postoje farizeova a celníka při modlitbě je obrazem rozdílu mezi člověkem, jenž je egocentrickým individuem, zajatým ve vlastních idealistických snech a domněnkách, a člověkem, jenž žije v pravé lidské existenci a v její reálném poznání sebe.“⁶¹ (L 18,9-14: O těch, kteří si na sobě zakládali, že jsou spravedliví, a ostatními pohrdali, řekl toto podoběnství: „Dva muži vstoupili do chrámu, aby se modlili; jeden byl farizeus, druhý celník. Farizeus se postavil a takto se sám u sebe modlil: ‚Bože, děkuji ti, že nejsem jako ostatní lidé, vyděrači, nepoctivci, cizoložníci, nebo i jako tento celník. Postím se dvakrát za týden a dávám desátky ze všeho, co získám.‘ Avšak celník stál docela vzadu a neodvážil se ani oči k nebi pozdvihnout; bil se do prsou a říkal: ‚Bože, slituj se nade mnou hříšným.‘ Pravím vám, že ten celník se vrátil ospravedlněn do svého domu, a ne farizeus. Neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížěn, a kdo se poníží, bude povýšen.“)

Víra, kterou Ježíš od člověka žádá, je důvěrou v Krista jako krále Božího království. To je důležitější než starost o postní předpis a praxi: „Učedníci Janovi a farizeové se postili. Přišli k němu a ptali se: ‚Jak to, že se učedníci Janovi a učedníci farizeů postí, ale tvoji učedníci se nepostí?‘ Ježíš jim řekl: ‚Mohou se hosté na svatbě postit, když je ženich s nimi? Pokud mají ženicha mezi sebou, nemohou se postit. Přijdou však dny, kdy od nich bude ženich vzat; potom, v ten den, se budou postit.““ (Mk 2,18-20).

Vztahy Božího království jsou záležitostí živých osobností: „Jiný z učedníků mu řekl: ‚Pane, dovol mi napřed odejít a pochovat svého otce.‘ Ale Ježíš mu odpověděl:

⁶⁰ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 53.

⁶¹ TRTÍK, Z. *Vztah Já -Ty a křesťanství*. s. 53.

„Následuj mě a nech mrtvé, ať pochovávají své mrtvé.““ (Mt 8,21-22 a stejně v L 9,59-60) I nad kultem mateřství a pracovními úspěchy stojí tyto osobní vztahy: „Když toto mluvil, zvolala jedna žena ze zástupu: „Blaze té, která tě zrodila a odkojila!“ Ale on řekl: „Blaze těm, kteří slyší Boží slovo a zachovávají je.““ (L 11,27-28) „Ale neradujte se z toho, že se vám podrobují duchové; radujte se, že vaše jména jsou zapsána v nebesích.“⁶² (L 10,20)

4.2.6. Boží a lidská spravedlnost

Trtík říká, že mravní osobní vztah spravedlnosti je také podmínkou vztahů Božího království: „Neboť vám pravím: Nebude-li vaše spravedlnost o mnoho přesahovat spravedlnost zákoníků a farizeů, jistě nevejdete do království nebeského.“ (Mt 5,20) „Proč nejste s to sami od sebe posoudit, co je správné? Když jdeš se svým protivníkem k soudu, učiň vše, aby ses s ním ještě cestou vyrovnal; jinak tě povleče k soudci, soudce tě odevzdá dozorcům a dozorce tě uvrhne do vězení. Pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.“ (L 12,57-59 a stejně v Mt 5,25-26) Tak Ježíš chladnou lidskou spravedlnost tohoto světa odlišuje od spravedlnosti plné lásky a slitování v Božím království.

4.2.7. Čas Boží a důvěra lidská

Ježíš v osobním vztahu dává důraz na přítomnost, ne na vinu člověka: „Tu k němu přišli s ochrnutým; čtyři ho nesli. Protože se pro zástup nemohli k němu dostat, odkryli střechu tam, kde byl Ježíš, prorazili otvor a spustili dolů nosítka, na kterých ochrnutý ležel. Když Ježíš viděl jejich víru, řekl ochrnutému: „Synu, odpouštějí se ti hříchy.““ (Mk 2,3-5 a stejně v Mt 9,2 a L 5,18-20). Také pasáž Ježíš a hříšnice v domě farizeově (Lk 7,36-50) nebo podobenství o dvou synech (Mt 21,28-32). „Mnozí první budou poslední a poslední první.“ (Mt 19,30 a stejně v Mt 20,16) „Přišli i celníci, aby se dali pokřtít, a ptali se: „Mistře, co máme dělat?“ On jim řekl: „Nevymáhejte víc, než máte nařízeno.““ (L 3,12-13) Stejný smysl je i v podobenství o ztraceném penízi (L 15,8-10) a v podobenství o ztracené ovci (L 15,4-6). Bůh hledá osobnost člověka, ne jeho minulost. „Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno. Nedělejte si tedy starost o zítřek; zítřek bude mít své starosti. Každý den má dost vlastního trápení.“ (Mt 6,33-34) Pokud se člověk strachuje, uniká mu skutečná

⁶² TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 53.

přítomnost: „Kdo položí ruku na pluh a ohlíží se zpět, není způsobilý pro království Boží.“⁶³ (L 9,62).

4.2.8. Předmětný versus osobní vztah

Konkrétně v evangeliích není nikde užit termín osobní či předmětný vztah. Přesto však je tam o tomto tématu velmi často řeč. Ježíš radikálně odmítá předmětné vztahy, zejména k mamonu (Mt 6,24 a stejně v L 16,13). Vzdání se majetku umožňuje vstup do Božího království: „Ježíš řekl svým učedníkům: „Amen, pravím vám, že bohatý těžko vejde do království nebeského. Znovu vám říkám, snáze projde velbloud uchem jehly než bohatý do Božího království.““ (Mt 19,23-24 a stejně v Mk 10,23-25 a L 18,24-25), „Ale běda vám bohatým, vždyť vám se už potěšení dostalo.“ (L 6,24). Poklad ukrytý v nebi jsou vztahy osobní, skutečné (Mt 6,19-20). „Ježíš mu odpověděl: „Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej, co ti patří, rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi; pak přijď a následuj mne.““ (Mt 19,21) „Prodejte, co máte, a rozdejte to. Opatřete si měšce, které se nerozpadnou, nevyčerpateľný poklad v nebi, kam se zloděj nedostane a kde mol není.“ (L 12,33) „A řekl jim: „Mějte se na pozoru před každou chamtivostí, neboť i když člověk má nadbytek, není jeho život zajištěn tím, co má.““⁶⁴ (L 12,15) Starost o život, to je výsledkem předmětných vztahů. Důvěra, vnitřní klid a pokoj, to je výsledkem osobních vztahů. Viz pasáž O zabezpečení života (Mt 6,25-34, L 12,22-30). Životní důvěra má svůj pevný základ ve vztahu k Bohu a jeví se jako úsilí o Boží království. „Hledejte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno.“ (Mt 6,33) „Po tom všem se shánějí lidé tohoto světa. Váš Otec přece ví, že to potřebujete.“ (L 12,30) Také Ježíšovo setkání s bohatým mužem (Mk 10,17-21), Zacheem (L 19,2-10) a Ježíšovo slovo O majetku (Mk 10,28-31 a stejně v Mt 19,27): „Oni hned zanechali síť a šli za ním.“ (Mt 4,20). Osobní vztahy jsou plnou náhradou za to, co člověk musí opustit. Příkladem je pasáž o Ježíšově rodině: "Tu přišla jeho matka a jeho bratři. Stáli venku a vzkázali mu, aby k nim přišel. Kolem něho seděl zástup; řekli mu: „Hle, tvoje matka a tvoji bratři jsou venku a hledají tě.“ Odpověděl jim: „Kdo je má matka a moji bratři?“ Rozhlédl se po těch, kteří seděli v kruhu kolem něho,

⁶³ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 55.

⁶⁴ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 56.

a řekl: „Hle, moje matka a moji bratři! Kdo činí vůli Boží, to je můj bratr, má sestra i matka.“⁶⁵ (Mk 3,31-35 a stejně v Mt 12,46-50 a L 8,19-21)

Ježíš také odmítá předmětný vztah k samotnému člověku. Jeho projevem je pýcha a pohrdání ostatními. Biblickou ukázkou je již zmiňovaný celník a farizeus v chrámě. L 18,9-14 nastiňuje vztah neúcty k člověku, nadřazení věčných hodnot hodnotě osobnosti, pohrdání. „Mějte se na pozoru, abyste nepohrdali ani jedním z těchto maličkých. Pravím vám, že jejich andělé v nebi jsou neustále v blízkosti mého nebeského Otce.“ (Mt 18,10) „Kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen.“ (Mt 23,12 a stejně v L 14,11) Touha po mamonu je spojená s touhou po moci. Pokud má člověk moc nad lidmi, žije v předmětném vztahu. Právě to odmítá Ježíš v pokušení na poušti. Takový vztah je opakem Božího království. „Ježíš usedl, zavolal svých Dvanáct a řekl jim: „Kdo chce být první, buď ze všech poslední a služebník všech.““ (Mr 9,35) „A kdo by napojil třebas jen číší studené vody jednoho z těchto nepatrných, protože je to učedník, amen, pravím vám, nepřijde o svou odměnu.“ Následuje: (Mt 10,42), také spor o přední postavení učedníků (L 22,24-27). Ježíšovo evangelium je pro službu, která plyne ze svobodné lásky agapé a bojuje proti utlačovatelům, proti zotročení člověka ve vztahu k přírodě či společnosti.⁶⁶

Pomluvy jsou důsledkem převažujících předmětných vztahů. Předmětný vztah Ježíšova okolí mu bránil ve službě v Nazaretě. Takový vztah znemožnil občanům naslouchání a víru: „Tu jim Ježíš řekl: „Prorok není beze cti, leda ve své vlasti, u svých příbuzných a ve svém domě.“ A nemohl tam učinit žádný mocný čin, jen na několik málo nemocných vložil ruce a uzdravil je. A podivil se jejich nevěře. Obcházel pak okolní vesnice a učil.“ (Mk 6,4-6), „Což to není syn tesaře? Což se jeho matka nejmenuje Maria a jeho bratři Jakub, Josef, Šimon a Juda?“ (Mt 13,55), „Řekl: „Amen, pravím vám, žádný prorok není vítán ve své vlasti.“ (L 4,24), „Sám totiž dosvědčil, že prorok nemá vážnost ve své vlasti.“⁶⁷ (J 4,44).

Ježíš se ani na tělo nedíval jako něco méněcenného. „Naopak jeho uzdravování nemocných svědčí o jeho jasném vědomí, že tělo patří do jednoty osobnosti a že mrzačení osobnosti je možné jenom skrze tělo, že osobnost lidská je zasažitelná

⁶⁵ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 57.

⁶⁶ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 57.

⁶⁷ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 58.

právě proto, že člověk není pouhý duch, nýbrž také tělo.⁶⁸ Ale dával přednost osobním vztahům před péčí o tělesné blaho, viz návštěva Ježíše v domě Marie a Marty (L 10, 38-42: Když šel Ježíš s učedníky dál, vešel do jedné vesnice. Tam jej přijala do svého domu žena jménem Marta, která měla sestru Marii; ta si sedla k nohám Ježíšovým a poslouchala jeho slovo. Ale Marta měla plno práce, aby ho obsloužila. Přišla k němu a řekla: „Pane, nezáleží ti na tom, že mne má sestra nechala sloužit samotnou? Řekni jí přece, ať mi pomůže!“ Pán jí odpověděl: „Marto, Marto, děláš si starosti a trápíš se pro mnoho věcí. Jen jednoho je třeba. Marie volila dobře; vybrala si to, oč nepřijde.“⁶⁹).

Osobní vztah modlitby je v rozporu s obchodními a výdělečnými účely, které odvádějí ducha k předmětným zájmům, viz Ježíšovo očistění chrámu (Mk 11,15-17 a stejně v Mt 21,12-13 a L 19,45-46), varování před svody (Mk 9,43-47 a stejně v Mt 5,29-30), o cizoložství (Mt 5,27-28), o zabití (Mt 5,21-22). Pokud člověk vidí jen chyby druhých, je to známka předmětného ducha a člověk tak sám na sebe nevidí. Nevidí svou pravou podobu ani situaci, ve které se nalézá, protože na ostatní se dívá jako na předměty kritiky. (Mt 7,1-5: O posuzování druhých a podobně v L 6,37-42). Svým učedníkům Ježíš radí, aby nevydávali na pospas posvátné věci Božího království lidem, kteří nejsou schopni je přijmout.⁷⁰ „Nedávejte psům, co je svaté. Neházejte perly před svině, nebo je nohama zašlapou, otočí se a roztrhají vás.“⁷¹ (Mt 7,6)

Trtík zdůrazňuje, že zákoníci a farizeové ukazují svým chováním neznalost hodnoty člověka: „Jim pak řekl: „Spadne-li někomu z vás syn nebo vůl do nádrže, nevytáhne ho hned i v den sobotní?“ Na to mu nedovedli dát odpověď.“ (L 14,5-6), „Běda vám zákoníkům! Vzali jste klíč poznání, sami jste nevešli, a těm, kteří chtěli vejít, jste v tom zabránili.“ (L 11,52), „Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Obcházíte moře i zemi, abyste získali jednoho novověrce; a když ho získáte, učiníte z něho syna pekla, dvakrát horšího, než jste sami.“ (Mt 23,15), „Svazují těžká břemena a nakládají je lidem na ramena, ale sami se jich nechtějí dotknout ani prstem.“ (Mt 23,4 a stejně v L 11,46), „Odpoví jim: „Pro tvrdost vašeho srdce vám Mojžíš dovolil propustit manželku. Od počátku to však nebylo.““ (Mt 19,8), „Ale farizeové a jejich zákoníci

⁶⁸ TRTÍK, Z. *Vztah Já - Ty a křesťanství*. s. 58.

⁶⁹ TRTÍK, Z. *Vztah Já - Ty a křesťanství*. s. 58.

⁷⁰ TRTÍK, Z. *Vztah Já - Ty a křesťanství*. s. 59.

⁷¹ TRTÍK, Z. *Vztah Já - Ty a křesťanství*. s. 59.

reptali a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že jíte s celníky a hříšníky?“ (L 5,30), „Když přišli ti první, měli za to, že dostanou víc; ale i oni dostali po denáru.“ (Mt 20,11 a stejně L 7,36-50, Mt 7,1-4), „Ale běda vám farizeům! Odevzdáváte desátky z máty, routy a ze všech zahradních rostlin, ale nedbáte na spravedlnost a lásku, kterou žádá Bůh. Toto bylo třeba činit a to ostatní neopomíjet.“⁷² (L 11,42 a podobně v Mt 23,16-24).

Známka předmětných vztahů je také neschopnost snést vedle sebe proroky, živé osobnosti, které zdůrazňují Boží vůli. Začnou je uctívat, až když jsou mrtví: „Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Stavíte náhrobky prorokům, zdobíte pomníky spravedlivých“ (Mt 23,29 a Ježíš a Belzebul: L 11,14-20). Předmětnost zákonického a farizejského ducha je totální a projevuje se všemi druhy předmětné žádostivosti: „Vyjídají domy vdov a dlouho se naoko modlí. Ty postihne tím přísnější soud.“ (Mk 12,40), „Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Očišťujete číše a talíře zvenčí, ale uvnitř jsou plné hrabivosti a chtivosti.“ (Mt 23,25), „Proč tvoji učedníci porušují tradici otců? Vždyť si před jídlem neomývají ruce!“ (Mt 15,2), „Ale Pán mu řekl: „Vy farizeové očišťujete číše a mísy zvenčí, ale vaše nitro je plné hrabivosti a špatnosti. Pošetilci! Což ten, který stvořil zevnějšek, nestvořil také to, co je uvnitř?“ (L 11,39-40), „Žádný sluha nemůže sloužit dvěma pánům. Neboť jednoho bude nenávidět, a druhého milovat, k jednomu se přidá, a druhým pohrdne. Nemůžete sloužit Bohu i majetku.“ Toto vše slyšeli farizeové, kteří měli rádi peníze, a posmívali se mu.“ (L 16,13-14), „Všechny své skutky konají tak, aby je lidé viděli: rozšiřují si modlitební řemínky a prodlužují třásně, mají rádi přední místa na hostinách a přední sedadla v synagógách, líbí se jim, když je lidé na ulicích zdraví a říkají jim ‚Mistře‘.“ (Mt 23,5-7), „Běda vám farizeům! S oblibou sedáte na předních místech v synagógách a líbí se vám, když vás lidé na ulici zdraví.“⁷³ (L 11,43 a stejně v Mk 12,38-39). Těmito verši autor ukázal na důsledky předmětného vztahu, neschopnost vidět v druhých lidech tu stejnou hodnotu, kterou má každý člověk.

Farizeové začali Ježíšovi lichotit, když ostatní metody selhaly: „Mistře, víme, že jsi pravdivý a že se na nikoho neohlížíš; ty přece nebereš ohled na postavení člověka, nýbrž učíš cestě Boží podle pravdy.“ (Mk 12,14). Člověk, který se snaží ovládnout

⁷² TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 60.

⁷³ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 61.

druhého, se nebojí ani podlézavosti, očerňování. O Janu Křtiteli, který dodržoval půst podle nejpřísnějších pravidel, říkají, že: „Přišel Jan Křtitel, nejedl chléb a nepil víno – a říkáte: „Je posedlý.“ (L 7,33) a o Ježíši zase: „Přišel Syn člověka, jí a pije, a říkáte: Hle, člověk žrout a pijan vína, přítel celníků a hříšníků!“⁷⁴ (L 7,34). Kvůli takovému chování Ježíš farizeje a zákoníky označuje za pokrytce. „Nechte je! Slepí jsou vůdci slepých. Jestliže slepý vede slepého, oba spadnou do jámy.“ (Mt 15,14) „Běda vám, zákoníci a farizeové, pokrytci! Podobáte se obíleným hrobům, které zvenčí vypadají pěkně, ale uvnitř jsou plné lidských kostí a všelijaké nečistoty.“ (Mt 23,27) „Domlouval jim: „Hled'te se varovat kvasu farizeů a kvasu Herodova!“ (Mk 8,15 a stejně v Mt 16,6 a L 12,1) „Čemu tedy připodobním lidi tohoto pokolení? Komu se podobají? Jsou jako děti, které sedí na tržišti a pokřikují na sebe: „Hráli jsme vám, a vy jste netancovali; nařikali jsme, a vy jste neplakali.“⁷⁵ (L 7,31-32 a stejně v Mt 11,16-17)

4.2.9. „Podmínky“ vztahu s Kristem

Základem víry učedníků byl osobní styk s ním v konkrétních životních situacích. Proto i základy křesťanství nejsou žádnou teorií, ale dějí se v osobním setkání s Ježíšem. Pouze ti, kteří s ním vstoupí do obecenství, v něm vidí Mesiáše. Pro ostatní je jen další z proroků: „Ježíš se svými učedníky vyšel do vesnic u Cesareje Filipovy. Cestou se učedníků ptal: „Za koho mě lidé pokládají?“ Řekli mu: „Za Jana Křtitele, jiní za Eliáše a někteří za jednoho z proroků.“ Zeptal se jich: „A za koho mě pokládáte vy?“ Petr mu odpověděl: „Ty jsi Mesiáš.““ (Mk 8,27-29 a stejně v Mt 16,13-16), „A my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi ten Svatý Boží.“ (J 6,69). Ježíš od učedníků vyžadoval následování a trvalé obecenství s ním, ne intelektuální postoj: „Ne každý, kdo mi říká ‚Pane, Pane‘, vejde do království nebeského; ale ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích.“ (Mt 7,21), „Proč mne oslovujete ‚Pane, Pane‘, a nečiníte, co říkám?“ (L 6,46). Království Boží je tu jen tehdy, pokud člověk celým svým já je v obecenství v Kristu. Bez utrpení, bez sjednocení s Kristem není možné mít s ním osobní vztah: „Zavolal k sobě zástup s učedníky a řekl jim: „Kdo chce jít se mnou, zapřít sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne. Neboť kdo by chtěl zachránit svůj život, ten o něj přijde; kdo však přijde o život pro mne a pro evangelium, zachrání jej.““ (Mk 8,34-35), „Kdo nenese svůj kříž a nenásleduje

⁷⁴ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 61.

⁷⁵ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 62.

mne, není mne hoden. Kdo nalezne svůj život, ztratí jej; kdo ztratí svůj život pro mne, nalezne jej.“ (Mt 10,38-39 a stejně v L 9,23-24 a L 17,33) Tak Trtík zdůrazňuje, že vstup do vztahu s Kristem se neobejde bez lidské snahy nést svou vlastní odpovědnost. „Kdo miluje svůj život, ztratí jej; kdo nenávidí svůj život v tomto světě, uchrání jej pro život věčný. Kdo mně chce sloužit, ať mě následuje, a kde jsem já, tam bude i můj služebník. Kdo mně slouží, dojde cti od Otce.“ (J 12,25-26), „Pojďte ke mně, všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny, a já vám dám odpočinout. Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce: a naleznete odpočinutí svým duším. Vždyť mé jho netlačí a břemeno netíží.“ (Mt 11,28-30) „Kdo nenese svůj kříž a nejde za mnou, nemůže být mým učedníkem.“⁷⁶ (L 14,27).

Ježíš věděl, že království Boží se šíří osobním vztahem, proto i učedníci měli moc přivádět lidi do osobních vztahů k němu stejně jako Ježíš sám. Na tom se zakládá apoštolská misie: „Kdo přijímá vás, přijímá mne; a kdo přijímá mne, přijímá toho, který mne poslal.“ (Mt 10,40 a podobně v L 10,11-16 a J 13,20, Mk 9,41, Mk 6,11 a stejně v L 9,5). Bůh a Kristus přicházejí za člověkem skrze nějakého učedníka. Příkladem je Saulovo setkání s Ježíšem (Sk 9,3-9 a podobně v Sk 22,1-11 a Sk 26,9-16), který se předtím nejprve podílel na pronásledování křesťanů (Sk 9,1-2). „Nechybíme, když za rozhodující pro jeho obrácení budeme považovati jeho setkání s jáhnem Štěpánem při příležitosti jeho kamenování.“⁷⁷ (viz Sk 7,9,1-9) Tím byla předurčena jeho pozdější náboženská zkušenost.

Trtík uvádí, že podle evangelií se člověk setkává s Ježíšem nejen skrze učedníky, ale skrze kteréhokoliv trpícího člověka či dítě. „Pak vzal dítě, postavil je doprostřed nich, objal je a řekl jim: „Kdo přijme jedno z takových dětí v mém jménu, přijímá mne; a kdo mne přijme, nepřijímá mne, ale toho, který mě poslal.““ (Mk 9,36-37) „A řekl jim: „Kdo přijme takové dítě ve jménu mém, přijímá mne; a kdo přijme mne, přijme toho, který mě poslal. Kdo je nejmenší mezi všemi vámi, ten je veliký.““ (L 9,48) Základní přesvědčení, že k člověku Bůh přichází skrze nějaké lidské ty, najdeme u Matouše 25,31-46, kde Ježíš mluví o posledním soudu⁷⁸.

⁷⁶ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 63.

⁷⁷ TRTÍK, Z. *Vztah Já - Ty a křesťanství*. s. 63.

⁷⁸ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 63.

Slovo má důležitou funkci při šíření Božího království: „Pokaždé, když někdo slyší slovo o království a nechápe, přichází ten zlý a vyrve, co bylo zaseto do jeho srdce; to je ten, u koho se zaselo podél cesty.“ (Mt 13,19), „Rozséváč rozsívá slovo.“ (Mk 4,14), „Ale časné starosti, vábivost majetku a chtivost ostatních věcí vnikají do nitra a dusí slovo, takže zůstane bez úrody.“ (Mk 4,19 a podobně v L 8,11). Takovým semenem není ovšem slovo jakékoliv, nýbrž jen „slovo království“, které se rovná „evangelium království“ (řecký text Mt 13,19, Mt 4,23 a Mt 9,35). Člověk žijící království Boží rozpoznává Boží slovo od semene, které neklíčí, semene plevelu: „Blažené vaše oči, že vidí, i vaše uši, že slyší. Amen, pravím vám, že mnozí proroci a spravedliví toužili vidět, na co vy hledíte, ale neviděli, a slyšet, co vy slyšíte, ale neslyšeli.“ (Mt 13,16-17), „Říkám vám, že mnozí proroci a králové chtěli vidět, na co vy hledíte, ale neviděli; a slyšet, co vy slyšíte, ale neslyšeli.“ (L 10,24). Podle plodů křesťanské lásky se pozná falešný či skutečný prorok. Zde například Ježíšův výrok o stromu a ovoci (Mt 7,15-20: "Střežte se lživých proroků, kteří k vám přicházejí v rouchu ovčím, ale uvnitř jsou draví vlci. Po jejich ovoci je poznáte. Což sklízíte z trní hrozny nebo z bodláčí fiky? Tak každý dobrý strom dává dobré ovoce, ale špatný strom dává špatné ovoce. Dobrý strom nemůže nést špatné ovoce a špatný strom nemůže nést dobré ovoce. Každý strom, který nedává dobré ovoce, bude vyřat a hozen do ohně. A tak je poznáte po jejich ovoci.)⁷⁹

„Ale on řekl: „Blaze těm, kteří slyší Boží slovo a zachovávají je.““ (L 11,28) Funkce, kterou plní slovo ve službách spásy, dává lidskému slovu neobyčejnou závažnost a ukládá člověku velikou odpovědnost za jeho slovo: „Pravím vám, že z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty v den soudu. Neboť podle svých slov budeš ospravedlněn a podle svých slov odsouzen.“⁸⁰ (Mt 12,36-37)

4.3. Shrnutí

Již na první pohled je zřejmé, že nejvíce biblických textů uvádí Zdeněk Trtík. Převládají novozákonní texty, nejčastějším biblickým zdrojem jsou synoptická evangelia – Matouš, Marek, Lukáš – které autor cituje velmi podrobně a pečlivě. Pokud jednu pasáž řeší více evangelistů, vypisuje všechny odkazy. Letmo zmiňuje i Zjevení, Skutky, evangelium Jana, list Římanům, První list Janův a Genesis. V knize uvádí přesné odkazy

⁷⁹ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 65.

⁸⁰ TRTÍK, Z. *Vztah Já – Ty a křesťanství*. s. 65.

na verše, takže není problém je dohledat. Můžeme celkem snadno pochopit linii myšlenek podložených biblicky a čtenář snadno pochopí, proč autor cituje to, co zrovna cituje. Trtík se zaměřuje na hodnotu lidské osobnosti, kterou má člověk díky Ježíši Kristu. Jeho velkým tématem je Boží království, do kterého lze vstoupit skrze osobní vztah.

Závěr

Záměrem této práce bylo pečlivě projít čtyři vybraná díla dialogického personalismu a vypsát z nich všechny biblické texty, které autoři budou citovat a komentovat. Mým cílem bylo zjistit, jaké texty autoři citují, zda se v těchto textech shodují a jestli se dají biblické texty považovat za to, na čem je dialogický personalismus postaven.

Po podrobném prostudování děl jsem zjistila, že všichni autoři se ve svých knihách nezmiňují ani o jednom stejném verši. Pouze Rosenzweig a Trtík se shodují ve dvou verších a to: L 17,20-21: „Vždyť království Boží je mezi vámi!“ a Mt 18,3: „a řekl: „Amen, pravím vám, jestliže se neobráíte a nebudete jako děti, nevejdete do království nebeského.“ Obě citace ukazují na to, jak je Boží království důležité pro člověka, křesťana, že Boží království je něčím, co se prožívá, ne chápe nebo nastolí mocí. A ani to není nic, co objevíme sami, ale jen skrze osobní vztah s druhým člověkem.

Ani jeden z autorů nepoužívá biblické texty v knihách jako to hlavní. U Rosenzweiga s Buberem je to více zjevné, u Trtíka jen po přečtení celé knihy. Trtík se biblickým citacím věnuje v knize jen ve dvou kapitolách. Nedá se tedy říci, že by biblické texty byly základem pro dialogický personalismus.

Obecně platí, že každý autor cituje jak z Nového, tak i ze Starého zákona. Rovněž z evangelií citují všichni, což není překvapivé ani u židovských autorů, neboť ti citují i z oblastí filosofie a religionistiky, a tak novozákonní citace jsou v jejich podání jen jakýmsi doplňky. Nepotvrdila se tak moje hypotéza z úvodu, že křesťanský autor bude citovat jen z Nového zákona a židovští autoři ze Starého zákona. Ovšem potvrdila se mi hypotéza, že budou velké rozdíly v citovaných textech, ve kterých se autoři nebudou shodovat. Citace z Nového zákona jako takové převládají, nicméně konkrétní shodné biblické texty, na které by se všichni autoři odvolávali, v dílech nejsou. A tak společný jmenovatel v podobě biblických veršů ve vybraných knihách nenajdeme. Nízký počet citací se mi potvrdil jen u Rosenzweiga a Bubera. Trtík naopak cituje velmi často.

Zdeněk Trtík nejčastěji odkazuje na evangelia, konkrétně nejvíce se odvolává na Matouše (cituje 104x) a Lukáše (95x). Marka cituje již o něco méně (41x) a jen okrajově se odvolává na Jana (6x), Skutky (5x), Zjevení (2x), Římanům (1x)

a Genesis (1x). Nejčastějším veršem, který autor opakuje (celkem 4x) je L 6,37: „Nesud'te a nebudete souzeni, nezavrhujte a nebudete zavrženi, odpouštějte a bude vám odpuštěno.“ Celkem třikrát opakuje tyto verše – Mt 6,33: „Hledejte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno.“, L 15,10: „Pravím vám, právě tak je radost před anděly Božími nad jedním hříšníkem, který činí pokání.“ A posledním, nejčastěji citovaným, je pasáž z Lukášova evangelia (7,36-50) o Ježíši a hříšnici v domě farizeově.

Z těchto veršů vyplývá to nejdůležitější pro Trtíka – a to téma Božího království, které je možno nalézt jen skrze víru a pokání. Člověk, který si přizná svojí vinu a s tím co má a kdo je, přichází s lítostí k Ježíši, s vědomím, že sám sobě nepomůže, vstupuje do Božího království. Neboť jen člověk, který si uvědomuje svoji skutečnou identitu, dokáže přijmout Boží odpuštění i milost, která ho přivede k lásce a láska k druhým lidem.

Nejen citovanými texty, ale také způsobem citování se autoři odlišují. Trtík, teolog, cituje velmi jasně, pečlivě a přehledně. Vždy uvádí odkaz na biblickou knihu, ze které cituje, kapitolu i verš a pokud se i na jiných místech Bible vyskytuje podobný verš, uvede ho v závorce. Nejčastěji tak citoval ze synoptických evangelií. Snadno lze také pochopit, proč autor cituje to, co cituje, neboť na verších velice pochopitelně a jednoduše znázorňuje jednotlivé myšlenky.

Zcela odlišný způsob mají oba židovští autoři, Martin Buber a Franz Rosenzweig, filosofové. Oba ve svých knihách nijak neoznačují to, že citují z Bible, a tak čtenář musí být velmi pozorný a mít dobré znalosti Bible, aby v textu rozpoznal biblické citace v záplavě jiných citací z filosofie a religionistiky. Autoři neuvádí odkazy na biblické knihy, kapitoly ani verše, a tak často není úplně jednoznačné, z které části Bible citace pochází. A občas ani není srozumitelné, proč autor cituje daný výrok. Jakoby předpokládali čtenářovo zasvěcení do problematiky a do „jejich světa“. Nesnaží se oproti Trtíkovi o nějakou snadnou pochopitelnost, názornost a jednoduchost. Také málokdy citují celé verše. Většinou používají jen části veršů, slovní spojení nebo dokonce jen pojmy. A ty nelze pochopitelně vždy s přesností někam v Bibli zařadit. Při prostudování těchto čtyř knih jsem tedy došla k závěru, že je velký rozdíl ve stylu podání filosofického a teologického dialogického personalismu.

Franz Rosenzweig má biblické citace na rozdíl od Trtíka více vyvážené. Převládají starozákonní citace – z Genesis (6x), hlavně z první kapitoly (4x). Dále cituje z Deuteronomia (1x), Izajáše (1x), Matouše (1x), Žalmů (1x), z Písně písní (1x) a z Jóba (1x). Z Nového zákona cituje z Lukáše (1x) a Matouše (1x), a s těmito dvěma citacemi se shoduje s Trtíkem. Tady se mi částečně nepotvrdila moje další hypotéza, a to ta, ve které jsem předpokládala u židovských autorů citace z Genesis, zvláště z pasáže o stvoření člověka. Z Genesis citují Trtík a Rosenzweig – a ten stvoření člověka věnuje jen tři verše. U Martina Bubera citaci z Genesis nenajdeme.

Knihy Martina Bubera – *Já a Ty* je jednou z nejdůležitějších pro dialogický personalismus vůbec. Přesto v ní najdeme jen dvě citace z biblického textu. První je z Exodu a druhá z Janova evangelia. Domnívám se, že to společně se dvěma shodnými citacemi Trtíka a Rosenzweiga odkazu na důkaz, který nám dnes přináší dialogický personalismus, že není jeho účelem mluvit o Bohu, transcendenci, znalostech, Bibli, náboženství, církvi. Jeho hlavní přínos vidím v tom, že se primárně od těchto skutečností odvrací a všímá si člověka. Člověka, který se nachází v tomto světě a snaží se najít svojí identitu, denně se setkává s lidmi, s vědou, médií, s otázkou existence Boha, se smrtí, s vírou i pochybami. Dialogický personalismus není soubor propracovaných odpovědí a myšlenkových konstrukcí, ale zdůrazňuje to, že ne vždy můžeme odpověď dostat, že ne vždy můžeme vše chápat. To, co ale je v našich silách, je přiznat si to, objevit v sobě svojí skutečnou hodnotu a tuto stejnou hodnotu vidět i v druhých lidech. Ne snažit se mít, ale být. Čekat, hledat, setkávat se, otvírat se Božímu působení, i když nemáme jistotu, co bude. Smyslem dialogického personalismu je tedy znovu připomenout, že nejprve je třeba hledat Boží království.

Seznam použité literatury

Prameny a monografie

- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad*. 12. vyd., (1. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2001, xi, 1580 s. ISBN 80-8581028-x.
- BUBER, Martin. *Já a Ty*. 3. vyd. Praha: Kalich, 2005. ISBN 80-7017-020-4.
- LÉVINAS, Emmanuel, Christoph von WOLZOGEN a Bernhard CASPER. *Být pro druhého: (dva rozhovory)*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1997, 65, [4] s. ISBN 80-7113-217-9.
- MARCEL, Gabriel. *Přítomnost a nesmrtelnost: (výbor textů)*. Vydání první. 138 s. ISBN 80-204-0701-4.
- POLÁKOVÁ, Jolana. *Bůh v dialogu: k hledání živého základu filosofické teologie*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2001, 77 s. ISBN 80-7021-535-6.
- ROSENZWEIG, Franz. *Nové myšlení*. Praha: Ježek, 1994. ISBN 809016255.
- ROSENZWEIG, Franz a Barbara E GALLI. *The star of redemption* [online]. Madison, Wis.: University of Wisconsin Press, c2005, xx, 459 p.
- TRTÍK, Zdeněk. *Slovo víry*. 1. vyd. Praha: Blahoslav, 1963, 98 s.
- TRTÍK, Zdeněk. *Theologické úvahy*. Praha: Blahoslav, 1952, 190 s.
- TRTÍK, Zdeněk. *Vztah Já - Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, 206 s.
- VRÁNA, Karel. *Dialogický personalismus*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996, 63 s. ISBN 80-7113-173-3.

Články

- HRDLIČKA, Jaroslav. Překročení vztahu subjekt - objekt u Zdeňka Trtíka. *Theologická revue*. 19/4 (1986), s. 102-104.
- KUČERA, Zdeněk. Důvodnost teologického personalismu. *Theologická revue*. 13/6 (1980), s. 178-184.
- KUČERA, Zdeněk. Památce profesora Zdeňka Trtíka. *Theologická revue*. 16/5 (1983), s. 129-131.
- MEDEK, Rudolf. Několik poznámek k teologii prof. Z. Trtíka. *Theologická revue*. 19/4 (1986), s. 97-99, s. 134-137, s. 167-169.
- TILLICH, Paul. Problém osobního Boha: Rozklad názorů Alberta Einsteina. *Theologická revue*. 19/3 (1986), s. 69-72.
- TRTÍK, Zdeněk. Písmo, církev a individualismus. *Theologická revue*. 13/4 (1980), s. 97-105.

Summary

The result of my thesis is knowledge that all the authors don't quote the same texts. And the biblical texts are not presented as the base on which the books of biblical personalism stand. All the authors quote the New Testament and the Old Testament, but the choice of quotation is different for each author. My discovery is that there is big difference between the style of presentation of philosophical dialogical personalism and theological dialogical personalism. The element shared by authors is the theme of searching God's kingdom among people. And then emphasizing on God's kingdom as the most important thing. We can call it the message of dialogical personalism.